

Time: 2 Hours

Total Marks: 60

Q. 1. Answer in two to three sentences (Any Six)

(12)

- a. Write any two parliamentary privileges.
- b. Who decides regarding disqualification of member of Parliament?
- c. What is the scope of Art. 142?
- d. In which situation, Centre can make law on the subject listed in State list?
- e. Write in short how name of the state can be changed by the parliament.
- f. What is the function of Delimitation Commission? Recently in which state this is done?
- g. Name two features of Directive Principles of State Policy
- h. How speaker of Lok Sabha is appointed?
- i. Chief minister in union territory, where such set up exists, is appointed by whom?
- j. What are the functions of interstate council? Who are the members of this council?

Q.2 Write short notes (Any two)

(12)

- a. Union public service commission (UPSC)
- b. Fundamental right under Art. 22
- c. Doctrine of Pith and substance
- d. Provisions relating to Interstate trade and commerce under Constitution

Q.3 Solve (Any Two)

(12)

- A. The Supreme Court upheld the plea for live streaming of the proceedings before Supreme Court in this case. It is decided that a project of live streaming of the court proceedings of Supreme Court on the “internet” and/or on radio and TV through live audio-visual broadcasting/telecasting universally by official agency like Doordarshan, must be implemented in a progressive streaming of proceedings holistically and it shall not interfere with the administration of justice or dignity and majesty of court hearing and/or impinge upon rights of litigants or witnesses. It was held that right to access the information is fundamental right under Art. 21. But the Supreme Court also laid down some restrictions on this right.

Answer the following questions:

- i. Write the name of the case and full citation.
 - ii. Write restrictions laid down by the court.
- B. Ashok was working as Heavy vehicle driver on minimum wages with the government department. He claimed that he is qualified for this temporary post and therefore shall be given the benefits received by permanent employees having the same qualification and same type of the job. On raising the claim, the government tried to replace him and tried to appoint some other person on contract for the same job. He challenged the decision of his removal and claimed equal benefits are to be granted to him as they are received by permanent employee of the government.

Answer the following questions:

- i. Whether the right of the person is infringed? If yes, name the right.
 - ii. Give the decision of the supreme court and name of the relevant case.
- C. Many people suffering with terminal illness are living on life support which is provided by machines in hospitals. In many cases, the patients do not wish to live but they cannot choose death. This is known as passive euthanasia. The writ petition is filed to supreme court by NGO. This petition makes the case that it is inhumane to artificially extend life without taking the patient's wishes into consideration. Victims in this condition are unconscious; therefore, the choice to prolong their suffering is chosen on their behalf by medical professionals or by the patient's families. In their petition, the petitioners ask the Court to establish rules for the execution of living wills as well as passive euthanasia.

Answer the following:

- i. What was court's decision?
 - ii. Write the name of the case.
- D. Aya Ram, from X political party was elected as MLA. After 3 months, he switched his party to Y party. Subsequently, after 10 days he switched his party again to Z party.
- i. What law prevents such party-crossing? Discuss briefly.
 - ii. What are the grounds of disqualification of members in such scenarios?

Q.4. Write in detail with relevant case laws (Any Two) (24)

- a. Discuss the provisions relating to emergency with special reference to national emergency. What are the effects of emergency on fundamental right?
- b. Critically examine the right to speech and expression under Art. 19 (1) (a) with case laws.
- c. Discuss financial relations between Centre and State provided in Constitution.
- d. "The Protection of Civil Rights Act, 1955 forbids the practice of untouchability to secure equality" Discuss.

(मराठी रुपांतर)

वेळ: २ तास

एकूण गुण: ६०

Q1. कोणत्याही सहा प्रश्नाची दोन ते तीन वाक्यात उत्तरे लिहा. **(12)**

- a. कोणतेही दोन संसदीय विशेषाधिकार लिहा.
- b. संसद सदस्याच्या अपात्रतेचा निर्णय कोण घेतो?
- c. कलम 142 ची व्याप्ती काय आहे?
- d. कोणत्या परिस्थितीत, केंद्र शासन राज्य सूचीमध्ये सूचीबद्ध विषयावर कायदा करू शकते?
- e. संसदेद्वारे राज्याचे नाव कसे बदलले जाऊ शकते ते थोडक्यात लिहा.
- f. परिसीमन आयोगाचे कार्य काय आहे? अलीकडे कोणत्या राज्यात हे केले गेले?
- g. राज्य धोरणाच्या निर्देशक तत्वांची दोन वैशिष्ट्ये सांगा
- h. लोकसभेच्या अध्यक्षीय नियुक्ती कशी केली जाते?
- i. केंद्रशासित प्रदेशात, जेथे अशी व्यवस्था अस्तित्वात आहे, तेथे मुख्यमंत्री कोणाद्वारे नियुक्त केला जातो?
- j. आंतरराज्य परिषदेची कार्ये काय आहेत? या परिषदेचे सदस्य कोण आहेत?

Q2. थोडक्यात टिप लिहा- कोणतेही दोन. **(12)**

- a. केंद्रीय लोकसेवा आयोग (यु पी एस सी)
- b. कलम 22 अंतर्गत मूलभूत अधिकार.
- c. तत्व -सार सिद्धांत (डॉक्टरइन ऑफ पीथ एंड सबस्टांस)
- d. संविधान अंतर्गत आंतरराज्यीय व्यापार आणि वाणिज्य संबंधित तरतुदी

Q3. कोणत्याही दोन परिस्थितीजन्य प्रश्नांची उत्तरे लिहा **(12)**

A. सुप्रीम कोर्टाने या प्रकरणात सर्वोच्च न्यायालयासमोरील कार्यवाही थेट प्रसारित करण्याच्या याचिकेवर शिक्कामोर्तब केले. दूरदर्शन सारख्या अधिकृत एजन्सीद्वारे "इंटरनेट" आणि/किंवा रेडिओ आणि टीव्हीवर थेट दृकश्राव्य प्रक्षेपण/सार्वभौमिक प्रसारणाद्वारे सर्वोच्च न्यायालयाच्या न्यायालयीन कामकाजाच्या थेट प्रसारणाचा प्रकल्प प्रगतीशील प्रवाहात राबविला जाणे आवश्यक आहे. सर्वसमावेशकपणे कार्यवाही करणे आणि ते न्यायाच्या प्रशासनामध्ये किंवा न्यायालयाच्या सुनावणीच्या प्रतिष्ठा आणि वैभवात हस्तक्षेप करणार नाही आणि/किंवा याचिकाकर्ते किंवा साक्षीदारांच्या अधिकारांवर आघात करणार नाही. माहिती मिळवण्याचा अधिकार हा कलम 21 नुसार मूलभूत अधिकार आहे, असे मत मांडण्यात आले.. परंतु सर्वोच्च न्यायालयाने या अधिकारावर काही निर्बंधही घातले आहेत.

पुढील प्रश्नांची उत्तरे द्या:

- i. केसचे नाव आणि संपूर्ण दाखला लिहा.
- ii. न्यायालयाने घातलेले निर्बंध लिहा.

B. अशोक हे शासकीय विभागात किमान वेतनावर अवजड वाहन चालक म्हणून काम करत होते. त्यांनी दावा केला की ते या तात्पुरत्या पदासाठी पात्र आहेत आणि म्हणून समान पात्रता आणि समान प्रकारची नोकरी असलेल्या कायम कर्मचाऱ्यांना मिळणारे लाभ त्यांना दिले जावे. त्यांनी असा दावा करताच सरकारने त्यांची बदली करण्याचा प्रयत्न केला आणि त्याच कामावर अन्य कोणाला तरी कंत्राटावर नियुक्त करण्याचा प्रयत्न केला. त्यांच्या हकालपट्टीच्या निर्णयाला त्यांनी आव्हान दिले आणि सरकारच्या कायम कर्मचाऱ्याला मिळालेले समान लाभ त्यांना दिले जावेत असा दावा केला.

प्रश्नांची उत्तरे द्या:

- व्यक्तीच्या अधिकाराचे उल्लंघन होते की नाही? होत असल्यास, योग्य नाव द्या.
- सर्वोच्च न्यायालयाचा निर्णय आणि संबंधित खटल्याचे नाव द्या.

C. गंभीर आजाराने ग्रस्त असलेले बरेच लोक हॉस्पिटलमध्ये मशीनद्वारे पुरविल्या जाणाऱ्या लाईफ सपोर्टवर जगत आहेत. बऱ्याच प्रकरणांमध्ये, रुग्णांना जगण्याची इच्छा नसते परंतु ते मृत्यू निवडू शकत नाहीत. याला निष्क्रिय इच्छामरण असे म्हणतात. एनजीओने सर्वोच्च न्यायालयात रिट याचिका दाखल केली आहे. रुग्णांच्या इच्छेचा विचार न करता कृत्रिमरीत्या आयुष्य वाढवणे हे अमानवीय असल्याचे या याचिकेत नमूद करण्यात आले आहे. या स्थितीतील पीडित बेशुद्ध असतात; म्हणून, त्यांचे दुःख लांबवण्याची निवड त्यांच्या वतीने वैद्यकीय व्यावसायिकांनी किंवा रुग्णांच्या कुटुंबाद्वारे केली जाते. त्यांच्या याचिकेत याचिकाकर्ते न्यायालयाला इच्छापत्र/मृत्युपत्र तसेच निष्क्रिय इच्छामरणाच्या अंमलबजावणीसाठी नियम प्रस्थापित करण्यास सांगतात.

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या:

- काय होता न्यायालयाचा निर्णय?
- केसचे नाव लिहा.

D. अया राम, X राजकीय पक्षातून आमदार म्हणून निवडून आले. 3 महिन्यांनंतर, त्यांनी Y पार्टीमध्ये पक्षबदल केला. त्यानंतर, 10 दिवसांनंतर त्याने आपला पक्ष पुन्हा Z पार्टीमध्ये बदलला. थोडक्यात चर्चा करा.

- अशा प्रकारचे पक्षांतर करण्यास कोणता कायदा प्रतिबंध करतो??
- अशा परिस्थितीत सदस्यांना अपात्र ठरवण्याची कारणे काय आहेत?

Q4. कोणत्याही दोन प्रश्नाचे सविस्तर उत्तरे लिहा.

(24)

- आणीबाणीशी विशेषतः राष्ट्रीय आणीबाणीच्या संबंधित तरतुदींची चर्चा करा. आणीबाणीचे मूलभूत अधिकारांवर काय परिणाम होतात?
- कलम 19(1)(अ) अंतर्गत भाषण आणि अभिव्यक्तीच्या अधिकाराचे केस कायद्यांसह विश्लेषण/परीक्षण करा..
- घटनेत प्रदान केलेल्या केंद्र आणि राज्य यांच्यातील आर्थिक संबंधांवर चर्चा करा.
- “नागरी हक्क संरक्षण कायदा, 1955 समानतेसाठी अस्पृश्यतेच्या प्रथेला मनाई करतो”. चर्चा करा.